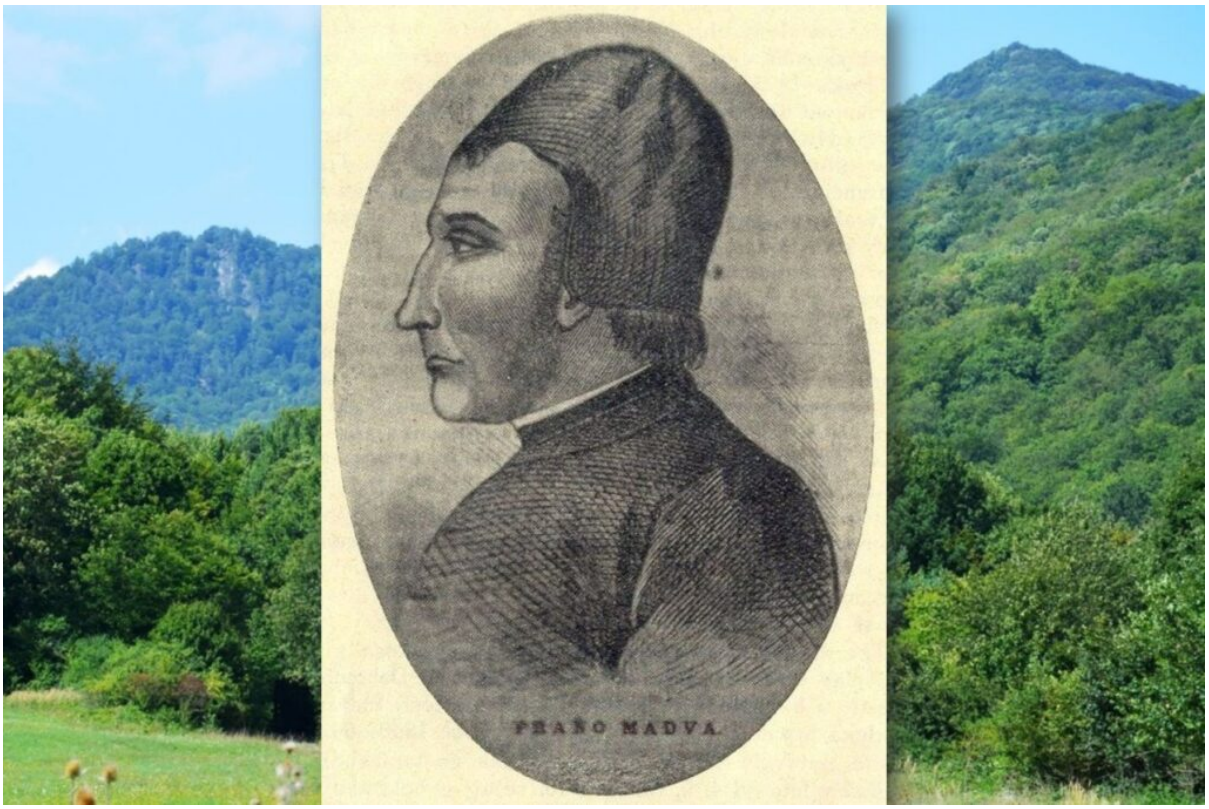
Náučný chodník Fraňo Madva

Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Prievidza
Geomorfologické jednotky:	Hornonitrianska kotlina a Strážovské vrchy
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územia:	národná prírodná rezervácia Rokoš a prírodná pamiatka Brložná diera
Prístup:	bus Nitrianske Rudno a pešo 300 m ku kostolu
Východisko:	Nitrianske Rudno, Poštová ul., pri kostole
Trasa:	Nitrianske Rudno, pri kostole – dolinou Podskalského potoka – Plevňa (901 m n. m.) – turistické rázcestie Pinkovie viechy (na M) – Brložná diera – dolinou Sučianskeho potoka – Nitrianske Sučany, pri kostole
Dĺžka, prevýšenie:	12,1 km, prevýšenie 605 m
Čas prechodu:	4,5 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	stredne náročná až náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické,

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Na krátkych úsekoch je chodník súbežný so žltou a modrou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 1997 vyznačenie trasy, 2012 osadenie informačných panelov

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave, chodník je v teréne dobre vyznačený (2024).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Klub slovenských turistov Rokoš, Nitrianske Sučany 291, 972 21 Nitrianske Sučany

Poznámka: Náučný chodník je pomenovaný po rímskokatolíckom kňazovi a národnom buditeľovi Fraňovi Madvovi (viac v hesle nižšie).

Upozornenie: Chodník má veľmi strmé úseky, na niektorých exponovaných miestach v území národnej prírodnej rezervácie Rokoš je technicky zabezpečený reťazami. Prechod odporúčame iba za priaznivých okolností (s ohľadom na počasie, ľad, snehovú pokrývku a p.).

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie s obmedzením, pretože jeho prechod je náročný a za určitých podmienok nebezpečný (pozri upozornenie vyššie).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Nitrianske Rudno. Obec v najzápadnejšej časti Hornonitrianskej kotliny západne od Prievidze v oblasti ústia Rudnianky do Nitrice pod úpätím Nitrických vrchov – geomorfologického podcelku na juhu Strážovských vrchov. Rozkladá sa na náplavových kužeľoch a nivách potokov stekajúcich z pohoria – Bystrice, Rudnianky, Rokošky, Podskalského potoka. Najstaršia písomná zmienka je z roku 1275. Názov svedčí o baníckom pôvode osady. Obec patrila zemianskemu rodu Diviackovcov, v 16. storočí Ujfalušiovcov, neskôr Rudnayovcov. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom. Tradícia pestovania ovocia na Hornej Nitre podnietila v roku 1893 vznik kráľovskej ovocnej škôlky, ktorá sa neskôr z Rudna presunula do Prievidze a Bojníc, kde sa cez šľachtiteľsko-výskumnú stanicu vyvinula na súčasný Výskumný ústav ovocných a okrasných drevín v Bojniciach. Dominantou obce je rímskokatolícky kostol, postavený v roku 1816 na mieste dreveného kostolíka zničeného požiarom, v roku 1991 zasvätený sv. Andrejovi Svoradovi a Benediktovi. Pri ňom od roku 1925 stojí pamätník kňaza, botanika a liečiteľa Františka Madvu, ktorý tu pôsobil v rokoch 1822 – 1850 (viac v samostatnom hesle). Bezprostredne nad obcou bola na Nitrici v rokoch 1951 – 1958 vybudovaná pre potreby tepelnej elektrárne a chemických závodov v Novákoch **vodná nádrž Nitrianske Rudno**, ktorá je využívaná aj na rekreačné účely.

František Madva (Skalica 1786 – Nitrianske Sučany 1852). Rímskokatolícky kňaz, botanik, ľudový liečiteľ a národný buditeľ. Po absolvovaní štúdia katolíckej teológie v Nitre pôsobil na Považí – v Trenčíne, Predmieri, Trenčianskej Teplej a Nemšovej. Už v rodnom meste sa zaujímal o liečivé účinky rastlín, z ktorých spoločne s mníchom Anastáziom v kláštornej lekárni pripravovali lieky. Svojej záľube sa venoval a zdokonaľoval sa vo všetkých svojich pôsobiskách. Posledným, v rokoch 1822 – 1850, bolo Nitrianske Rudno, kde získal povesť slovenského vlastenca, ľudomila, vynikajúceho botanika a bylinkára. Ako „divotvorný“ lekár sa preslávil doma i v zahraničí, jeho liečebné metódy uznal aj profesor Uhorskej lekárskej komory MUDr. Lajos Arányi-Lóstajner. Po odchode do dôchodku v roku 1850 žil v Nitrianskych Sučanoch. Jeho meno v súčasnosti nesie okrem základnej školy v

Nitrianskych Sučanoch aj obchodná akadémia v Prievidzi.

Národná prírodná rezervácia Rokoš. Chránené územie juhozápadne od Nitrianskeho Rudna (či severozápadne od Novák) v najvyšších častiach Nitrických vrchov – podcelku v južnej časti Strážovských vrchov – vyhlásené v roku 1974 na ochranu krajinného rázu, lesných, lúčnych a skalných biocenóz územia, v ktorom sa prelínajú horské karpatské a xerotermné (sucho- a teplomilné) panónske spoločenstvá. Zaberá najmä južne a východne orientované strmé svahy vrchov Rokoš, Malý Rokoš, Košútova skala a Plevňa, budované zväčša triasovými dolomitmi, menej vápencami chočského príkrovu, ktoré tu miestami vytvárajú skalné dominanty a skalné mestá. Ide o jedinú lokalitu na území Západných Karpát, kde rastie súčasne borovica lesná i dub plstnatý. Rezervácia je súčasťou rovnomenného územia európskeho významu a rozsiahleho chráneného vtáčieho územia Strážovské vrchy (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Prírodná pamiatka Brložná diera. Chránené územie vyhlásené v roku 1994 na ochranu fluviokrasovej korózno-rútivej asi 40 m dlhej jaskyne vytvorenej v sivých triasových vápencoch v južnom svahu Malého Rokoša v Strážovských vrchoch severozápadne od Nitrianskych Sučian. Jaskyňa bola v minulosti v rôznych obdobiach osídlená. Pamiatka leží v území európskeho významu Rokoš a rozsiahlom chránenom vtáčom území Strážovské vrchy (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000). Jaskyňa je verejnosti voľne prístupná.

Nitrianske Sučany. Obec severozápadne od Novák v ústí doliny Sučianskeho potoka, pravostranného prítoku Nitrice, do Vestenickej brány v rámci najjužnejšieho výbežku Strážovských vrchov, resp. ich podcelku Nitrických vrchov. Najstaršia písomná zmienka je z roku 1249, kedy prešla z majetku nitrianskeho hradu do vlastníctva zoborského kláštora. Obyvatelia boli prevažne sedliaci, venovali sa remeslám, obchodu (konope, šafran) a furmanstvu, bol tu mlyn, pivovar a vyrábalo sa víno. Barokový kostol sv. Filipa a Jakuba pochádza z roku 1737. Pochovaný tu je kňaz, botanik a liečiteľ František Madva, ktorý tu prežil posledné dva roky života (viac v samostatnom hesle).

Nitrica (rieka). Pozri v > turisticko-náučný chodník Nitrica

Hornonitrianska kotlina. Geomorfologický celok – neveľká členitá takmer bezlesá zníženina ohraničená pohoriami. Rozkladá sa pozdĺž horného toku Nitry medzi Veľkými Uhercami a Kľačnom s výbežkami popri Nitrici k Nevidzanom a popri Handlovke až k Novej Lehote na Lutilskom potoku južne od Handlovej. Na západe susedí okrem krátkeho úseku pri Podunajskej pahorkatine so Strážovskými vrchmi, na severe so Žiarom, na východe s Kremnickými vrchmi, na juhu s Vtáčnikom a na juhozápade s Tribečom. Jej reliéf vo výškach 200 – 750 m n. m. je hladko modelovaný, pozdĺž Nitry rovinatý, smerom k pohoriam pahorkatinový až hornatinový. Kotlina predstavuje vnútrohorskú depresiu vyplnenú prevažne neogénnymi morskými a sladkovodnými sedimentmi (íly, piesky a štrky) s bohatým výskytom hnedého uhlia a lignitu, na východe a juhovýchode paleogénnymi (ílovce, pieskovce) a neogénnymi vulkanickými horninami. Staršie sedimenty miestami prekrývajú štrkopiesky kvartérnych riečnych terás a periglaciálnych náplavových kužeľov pod svahmi Strážovských vrchov a Vtáčnika, spraš a riečne uloženiny nív (hliny, íly). Základom pre vznik uhoľných slojov bola akumulácia bohatej rastlinnej hmoty vďaka priaznivým klimatickým podmienkam v neogéne, ktorá následne zuhoľnatela počas tektonických a vulkanických procesov. Na tektonické zlomové línie sa v kotline viažu minerálne a termálne pramene (Bojnice, Bystričany-Chalmová). Ťažba hnedého uhlia a lignitu mala významný vplyv na rozvoj priemyslu aj miest (Prievidza, Handlová, Nováky). Hornonitriansky hnedouhoľný revír je/bol najvýznamnejším producentom hnedého uhlia na Slovensku, s ťažbou aktuálne v útlme s perspektívou jej ukončenia v roku 2023. Ťažbou uhlia boli vytvorené mnohé antropogénne formy georeliéfu, dokonca vplyvom podpovrchovej ťažby lignitu došlo miestami k poklesu terénu, čo viedlo k zavodneniu územia a vytvoreniu mokradí a vodných plôch, slúžiacich ako hniezdiská pre rôzne druhy vtákov. Pre špecifické geologické podmienky v kombinácii s banskou činnosťou a klimatickými podmienkami je najmä východná časť kotliny (Handlovská kotlina)

charakteristická početnými aktívnymi i potenciálnymi zosuvmi. Na mieste pôvodných lužných a dubovo-hrabových lesov sú prevažne veľkoplošné polia, menej lúky, lesné porasty sa vyskytujú iba v izolovaných areáloch.

Strážovské vrchy. Rozsiahly horský geomorfologický celok na severozápadnom Slovensku medzi Trenčínom, Ladcami, Pružinou, Šujou (pri Rajci), Bojnicami a Malými Kršteňanmi (pri Partizánskom) s veľmi zložitou geologickou stavbou a pestrým reliéfom. Ich pôdorys je kompaktný s niekoľkými výbežkami. Najdlhšie hranice majú so zníženinami – na západe s Považským podolím, na severe so Žilinskou kotlinou, na východe s Hornonitrianskou kotlinou a na juhu s Podunajskou, resp. Nitrianskou pahorkatinou. Pomedzi ne krátko hraničia s Považským Inovcom (na juhu), Súľovskými vrchmi (na severe) a Malou Fatrou (na severovýchode). Dominantou je Strážov (1 213 m n. m.) v ich severnej časti. Sú jadrovým pohorím s hrasťovou štruktúrou, ktorá narúša príkrovovú stavbu. Budujú ich najmä vápence a dolomity subtatranských príkrovov, granitoidné jadro je odhalené len v malej juhovýchodnej časti pohoria (Suchý vrch a Malá Magura). Ako ostrovy sa vyskytujú na severozápade bradlové pásmo (s pruhom bradiel Dúbrava – Kalište – Butkov – Tlstá hora) a paleogénne sedimenty Centrálnych Západných Karpát (Mojtín). Reliéf pohoria je veľmi členitý, striedavo pahorkatinový až hornatinový. Od ostatných pohorí Centrálnych Západných Karpát sa líšia v tom, že nemajú ústredný chrbát. Tvorí ich mozaika vrchov, hrebeňov a chrbtov, eróznych brázd a kotlín, navzájom prepojených hlbokými dolinami miestami s tiesňavovitými úsekmi prítokov Váhu (Podhradský potok, Teplička, Rajčanka). K juhu ich odvodňujú Bebrava a Nitrica s prítokmi. Územie je významné z hydrogeologického hľadiska – na zlomy v doline Tepličky sa viažu termálne minerálne pramene (liečebné kúpele Trenčianske Teplice) a na juhozápadnom okraji sú početné mimoriadne výdatné pramene kvalitnej pitnej vody. Pestré prírodné podmienky na relatívne malom území podmienili vývoj cenných rastlinných spoločenstiev ako aj jedinečných typov krajiny. Lesná krajina s mnohými skalnými útvarmi a bezlesím na nich sa strieda s lúkami a pasienkami v okolí obcí vo vnútrohorských kotlinách či širších častiach dolín (brázdach), vymodelovaných na menej odolných kriedových horninách (napr. Poruba, Omšenie, Valaská Belá, Zliechov, Čičmany). Prevládajúcimi lesnými spoločenstvami sú bučiny, na silno skeletnatých pôdach a skalách sú hojné sutinové lesy či reliktné boriny. V bohatej vápnomilnej flóre sú zastúpené teplomilné panónske druhy ale aj horské a vysokohorské karpatské druhy. Špecifikom je výskyt desiatok druhov rodu vstavačovitých.

Názvy (lokalita) a obsah informačných panelov

1. Nitrianske Rudno (Detstvo)
2. Tiesňava pod Košútovou skalou (Štúdiá a prvé pracovné pôsobiská; Dolina pod Košútovou skalou)
3. Horné Pažitie (Pôsobenie v Nitrianskom Rudne I.; Fauna)
4. Lúka pod Plevňou (Pôsobenie v Nitrianskom Rudne II.; Fauna)
5. Brložná jaskyňa (Spôsob liečby; Geológia územia)
6. Nitrianske Sučany (Jeseň života)

FRAŇO MADVA

FRAŇO MADWA

